

PHƯƠNG PHÁP THUYẾT MINH

I – TÌM HIỂU CÁC PHƯƠNG PHÁP THUYẾT MINH

1. Quan sát, học tập, tích luỹ tri thức để làm bài văn thuyết minh

a) Đọc lại các văn bản thuyết minh vừa học (*Cây dừa Bình Định, Tại sao lá cây có màu xanh lục, Huế, Khởi nghĩa Nông Văn Vân, Con giun đất*) và cho biết các văn bản ấy đã sử dụng các loại tri thức gì.

b) Làm thế nào để có các tri thức ấy ? Vai trò của quan sát, học tập, tích luỹ ở đây như thế nào ?

c) Bằng tưởng tượng, suy luận có thể có tri thức để làm bài văn thuyết minh được không ?

2. Phương pháp thuyết minh

Để nêu bật đặc điểm bản chất, tiêu biểu của sự vật, hiện tượng, người ta thường sử dụng các phương pháp thuyết minh sau :

a) Phương pháp nêu định nghĩa, giải thích

Đọc các câu sau và trả lời câu hỏi.

– *Huế là một trong những trung tâm văn hóa, nghệ thuật lớn của Việt Nam.*

(Huế)

– *Nông Văn Vân là tù trưởng dân tộc Tày, giữ chức tri châu Bảo Lạc (Cao Bằng).*

(Khởi nghĩa Nông Văn Vân)

Câu hỏi :

Trong các câu văn trên, ta thường gặp từ gì ? Sau từ ấy, người ta cung cấp một kiến thức như thế nào ? Hãy nêu vai trò và đặc điểm của loại câu văn định nghĩa, giải thích trong văn bản thuyết minh.

b) *Phương pháp liệt kê*

Đọc các câu, đoạn văn sau và cho biết phương pháp liệt kê có tác dụng như thế nào đối với việc trình bày tính chất của sự vật.

– *Cây dừa cống hiến tất cả của cải của mình cho con người : thân cây làm máng, lá làm tranh, cọng lá chè nhỏ làm vách, gốc dừa già làm chõ đồ xôi, nước dừa để uống, để kho cá, kho thịt, nấu canh, làm nước mắm,...*

(Cây dừa Bình Định)

– Theo các nhà khoa học, *baobinlonglansan* vào đất làm cản trở quá trình sinh trưởng của các loài thực vật bị nó bao quanh, cản trở sự phát triển của cỏ dẫn đến hiện tượng xói mòn ở các vùng đồi núi. *Baobinlong* bị vứt xuống cống làm tắc các đường dẫn nước thải, làm tăng khả năng ngập lụt của các đô thị về mùa mưa. Sự tắc nghẽn hệ thống cống rãnh làm cho muỗi phát sinh, lây truyền dịch bệnh. *Baobinlong* trôi ra biển làm chết các sinh vật khi chúng nuốt phải...

(Thông tin về Ngày Trái Đất năm 2000)

c) *Phương pháp nêu ví dụ*

Chỉ ra ví dụ trong đoạn văn sau và nêu tác dụng của nó đối với việc trình bày cách xử phạt những người hút thuốc lá ở nơi công cộng.

Ngày nay, đi các nước phát triển, đâu đâu cũng nổi lên chiến dịch chống thuốc lá. Người ta cấm hút thuốc ở tất cả những nơi công cộng, phạt nặng những người vi phạm (ở Bỉ, từ năm 1987, vi phạm lần thứ nhất phạt 40 đô la, tái phạm phạt 500 đô la).

(Ôn dịch, thuốc lá)

d) *Phương pháp dùng số liệu (con số)*

Đoạn văn sau cung cấp những số liệu nào ? Nếu không có số liệu, có thể làm sáng tỏ được vai trò của cỏ trong thành phố không ?

Các nhà khoa học cho biết trong không khí, dưỡng khí chỉ chiếm 20% thể tích, thán khí chiếm 3%. Nếu không có bổ sung thì trong vòng 500 năm con người và động vật sẽ dùng hết số dưỡng khí ấy, đồng thời số thán khí không ngừng

gia tăng. Vậy vì sao đến nay dưỡng khí vẫn còn ? Đó là nhờ thực vật. Thực vật khi quang hợp hút thân khí và nhả ra dưỡng khí. Một héc-ta cỏ mỗi ngày có khả năng hấp thụ 900 kg thân khí và nhả ra 600 kg dưỡng khí. Vì thế trồng cây xanh và thảm cỏ trong thành phố có ý nghĩa cực kì to lớn.

(Nói về cỏ)

e) Phương pháp so sánh

Đọc câu văn sau và cho biết tác dụng của phương pháp so sánh.

Biển Thái Bình Dương chiếm một diện tích lớn gần bằng ba đại dương khác cộng lại và lớn gấp 14 lần diện tích biển Bắc Băng Dương là đại dương bé nhất.

g) Phương pháp phân loại, phân tích

Đối với những loại sự vật đa dạng, người ta chia ra từng loại để trình bày. Đối với sự vật có nhiều bộ phận cấu tạo, có nhiều mặt, người ta chia ra từng bộ phận, từng mặt để thuyết minh.

Hãy cho biết bài Huế đã trình bày các đặc điểm của thành phố Huế theo những mặt nào.

Ghi nhớ

- Muốn có tri thức để làm tốt bài văn thuyết minh, người viết phải quan sát, tìm hiểu sự vật, hiện tượng cần thuyết minh, nhất là phải nắm bắt được bản chất, đặc trưng của chúng, để tránh sa vào trình bày các biểu hiện không tiêu biểu, không quan trọng.
- Để bài văn thuyết minh có sức thuyết phục, dễ hiểu, sáng rõ, người ta có thể sử dụng phối hợp nhiều phương pháp thuyết minh như : nêu định nghĩa, giải thích, liệt kê, nêu ví dụ, dùng số liệu, so sánh, phân tích, phân loại,...

II – LUYỆN TẬP

1. Tác giả bài *Ôn dịch, thuốc lá* đã nghiên cứu, tìm hiểu rất nhiều để nêu lên yêu cầu chống nạn hút thuốc lá. Em hãy chỉ ra phạm vi tìm hiểu vấn đề thể hiện trong bài viết.

2. Bài viết đã sử dụng những phương pháp thuyết minh nào để nêu bật tác hại của việc hút thuốc lá ?

3. Đọc văn bản thuyết minh sau và trả lời câu hỏi : Thuyết minh đòi hỏi những kiến thức như thế nào ? Văn bản này đã sử dụng những phương pháp thuyết minh nào ?

NGÃ BA ĐỒNG LỘC

Ngã ba Đồng Lộc là giao điểm giữa hai đường tỉnh lộ số 8 và số 15 thuộc vùng đất đồi Hà Tĩnh. Trên một đoạn đường khoảng 20 km mà có những 44 trọng điểm đánh phá của giặc Mĩ và đã phải chịu đựng hơn 2 057 trận bom. Ở đây có một tập thể kiên cường gồm 10 cô gái tuổi đời từ 17 đến 20 làm nhiệm vụ san lấp hố bom, làm đường, đào hầm trú ẩn, bảo đảm an toàn cho xe và người qua lại. Ngày 24 - 7 - 1968, sau 18 lần giặc Mĩ cho máy bay đánh phá ác liệt vào khu vực này, cả 10 chị em vẫn trụ lại kiên cường, bất khuất, giữ vững mạch đường đến hơi thở cuối cùng.

Cũng trên mảnh đất anh hùng này đã sinh ra người anh hùng trẻ tuổi La Thị Tám, một cô gái đầy nhiệt tình cách mạng, gan dạ, mưu trí. Liên tục 116 ngày đêm làm nhiệm vụ, chị đã quan sát, đánh dấu những quả bom chưa nổ ở các trọng điểm địch đánh phá ác liệt. Ba lần bị bom nổ vùi lấp, chị vẫn kiên cường bám sát trận địa, đánh dấu đủ, rõ các hố bom, phục vụ đắc lực cho việc phá bom, đảm bảo giao thông suốt.

Ngày nay Ngã ba Đồng Lộc trở thành một nơi tưởng niệm những tấm gương oanh liệt của các cô gái thanh niên xung phong trong thời kháng chiến chống Mĩ.

(Báo Quân đội nhân dân, 1975)

4. Hãy cho biết cách phân loại sau đây của một bạn lớp trưởng đối với những bạn học yếu trong lớp có hợp lý không : "Lớp ta có nhiều bạn học chưa tốt. Trong đó có những bạn có điều kiện học tốt nhưng ham chơi, nên học yếu. Có những bạn học được nhưng do hoàn cảnh gia đình khó khăn, thường bỏ học, hoặc đi muộn nên học yếu. Lại có những bạn vốn kiến thức cơ sở yếu từ lớp dưới, tiếp thu chậm, nên học yếu. Đối với ba nhóm học sinh đó, chúng ta nên có những biện pháp khác nhau để giúp đỡ họ".